

Katarzyna Słojkowska
(Warszawa)

**MATERIAŁY MANFREDA KRIDLA
(1882-1957)
(55)**

Manfred Edward Robert Kridl urodził się 11 października 1882 roku we Lwowie jako syn Edwarda Józefa, Czecha, kapitana wojsk austriackich i Wiktorii Teofili z Załęskich. W latach 1892-1901 uczęszczał do Szkoły Realnej we Lwowie, w której złożył egzamin dojrzałości w 1901 roku. Od października 1902 roku do stycznia 1906 roku studiował na Uniwersytecie Lwowskim: filologię polską u R. Pilata i J. Kallenbacha, filologię francuską u E. Porębowicza i filozofię u K. Twardowskiego. Studia filologiczne dopełnił we Fryburgu w Szwajcarii. W 1907 roku objął posadę nauczyciela na 3-letnich kursach handlowych im. A. Zielińskiego w Warszawie. Równoległe od września 1908 roku nauczał w prywatnym warszawskim gimnazjum im. E. Konopczyńskiego. W lipcu 1909 r. doktoryzował się na uniwersytecie we Lwowie pod kierunkiem Teofila Ciesielskiego. Tytuł pracy doktorskiej brzmiał: „*Mickiewicz i Lamennais. Studium porównawcze*”. W czasie pierwszej wojny światowej walczył w armii austriackiej. Za zasługi wojenne otrzymał list pochwalny od cesarza Austrii. Po wojnie pracował jako nauczyciel w Szkole Handlowej Zgromadzenia Kupców m. st. Warszawy a następnie w Państwowym Gimnazjum im. Czackiego w Warszawie. W 1921 r. habilitował się w Uniwersytecie Warszawskim na podstawie pracy: „*Antagonizm wieszczów. Rzecz o stosunku Słowackiego do Mickiewicza*”. Urlopowany ze szkoły w latach 1928-1932, spędził ten okres w Belgii jako profesor uniwersytetu w Brukseli przy katedrze języków słowiańskich. Następnie wykładał historię literatury polskiej na uniwersytecie w Wilnie. 1. VII. 1932 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a 1. VI. 1934 r. profesora zwyczajnego historii literatury polskiej Uniwersytetu Wileńskiego. W roku akademickim 1934/35 pełnił w wileńskiej uczelni funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego, a w 1935/36 zastępcy prorektora.

Manfred Kridl prowadził dość ożywioną działalność polityczną. Rozpoczął ją już w czasach szkolnych. Był wówczas członkiem kółka socjalistycznego i wydawał pismo hektograficzne „Niewolnik”. Potem przez pewien okres należał do II Proletariatu i Polskiej Partii Socjalistycznej na terenie Galicji. Następnie współpracował ze Stronnictwem Ludowym i był aktywnym działaczem oświatowym w Kole Kościuszki Towarzystwa Szkoły Ludowej. Jako profesor Uniwersytetu Wileńskiego uchodził za przyjaciela i patrona młodzieży lewicowej. Pełnił funkcję prezesa Klubu Demokratycznego, który powstał w Wilnie w maju 1938 r. Od kwietnia 1939 r. był wiceprezesem Stronnictwa Demokratycznego, a ponadto przewodniczącym Komisji Programowej i członkiem Komisji Organizacyjnej okręgu wileńskiego. Wkrótce został wybrany przewodniczącym SD okręgu wileńskiego.

Po wybuchu wojny, od września 1939 r., pracował w polskim Komitecie Pomocy Uchodźcom w Wilnie. W wyniku zamknięcia Uniwersytetu Stefana Batorego w grudniu 1939 r. opuścił Wilno wraz z żoną i dwojgiem dzieci i udał się do Belgii na zaproszenie Uniwersytetu Brukselskiego. Przebywał tam bardzo krótko. Po bombardowaniu, które rozpoczęło się 10 maja 1940 r. wyjechał do Francji. Podczas miesięcznego pobytu w Paryżu Rząd Londyński ofiarował mu posadę dyrektora polskiego muzeum w Szwajcarii, ale szybka eskalacja działań wojennych zmusiła go do ponownego wyjazdu. Udał się przez Hiszpanię do Portugalii, a stamtąd do Stanów Zjednoczonych. W Nowym Jorku wylądował 10. IX. 1940 r.

Przez następne osiem lat, od 1940 do 1948 r. wykładał literaturę polską i rosyjską oraz uczył języka rosyjskiego w Northampton Smith College - żeńskiej uczelni w stanie Massachusetts. Swą obecność w stanie Massachusetts wykorzystywał dla popularyzowania wiedzy o Polsce wśród licznej Polonii. Wygłaszał odczyty o Koperniku, Pułaskim, o polskich

laureatach nagrody Nobla, o osiągnięciach przedwojennej Polski. Prowadził również działalność oświatową wśród rodowitych Amerykanów, m. in. wygłaszał prelekcje w różnych kościołach, klubach obywatelskich, mówił przez radio, udzielał wywiadów do prasy. W 1948 r. został powołany na katedrę historii literatury polskiej (pierwszą w USA) na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku. Od 1955 roku do śmierci prowadził tu zajęcia już jako professor emeritus.

Głównym przedmiotem jego badań historycznoliterackich była literatura polska XIX wieku, a zwłaszcza twórczość wielkich romantyków. Poza pracą doktorską i habilitacyjną poświęcił im liczne eseje, szkice, artykuły. Napisał przedmowy do nowych wydań dzieł J. Słowackiego i A. Mickiewicza i innych. Ogłosił syntetyczny zarys podręcznikowy *Literatura polska wieku XIX* (t. 1-4 1925-29, t. 5: cz. 1-2 1931-33). W zbiorze rozpraw *Krytyka i krytycy* (1923) ujawnił swoje zainteresowania metodologiczne. Skonkretyzował je m.in. w pracy *Wstęp do badań nad dziełem literackim* (1936, wznów. 1978). Sformułował tzw. integralną metodę badania i opisu dzieła literackiego, pojętego jako autonomiczny twór fikcji artystycznej. Wzbudziła ona żywe dyskusje teoretyczne i oddziaływała na młodych badaczy literatury, skupionych wokół wydawanej przez niego serii, *Z zagadnień poetyki* (t. 1-6 1936-39). Praktycznym wyrazem jego metodologicznej postawy były m. in. studia zebrane w tomie *W różnych przekrojach* (1939). Od 1908 r. był współpracownikiem czasopism. W „Książce”, „Bibliotece Warszawskiej”, „Pamiętniku Literackim”, „Wiadomościach Literackich”, „Przeglądzie Współczesnym”, „Roczniku Literackim” prowadził stały dział krytyki literacko-naukowej i omówień. Między innymi w „Kulturze”, „Przeglądzie Humanistycznym”, „Pologne Litteraire” zamieszczał artykuły i recenzje. W latach 1933-38 był w zespole redakcyjnym „Pamiętnika Literackiego”.

Od 1911 r. był członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, najpierw rzeczywistym, a następnie nadzwyczajnym (1932) i zwyczajnym (1934). W latach 1912-1914 sprawował w nim funkcję sekretarza Wydz. I Językoznawstwa i Literatury. W 1921 r. został współpracownikiem Komisji Literackiej Polskiej Akademii Umiejętności, a od 1923 r. był członkiem Komisji do Badań Literatury i Oświaty PAU.

Manfred Kridl był trzykrotnie żonaty. Po raz pierwszy małżeństwo zawarł w 1910 r. z Gabriellą z Dolińskich. Po zmianie wyznania katolickiego na ewangelicko-reformowane i rozwodzie wstąpił w drugi związek małżeński z Haliną Wincentą Meylert. Miał z nią dwoje dzieci, córkę Elżbietę i syna Andrzeja. Po jej śmierci ożenił się w 1947 roku z Amerykanką Katherine Weidler.

Zmarł 4 II 1957 r. w Nowym Jorku. Pochowany został w Dennisport (Massachutes) w posiadłości Valkenierów, rodziców zięcia.

Materiały Manfreda Kridla w Archiwum Polskiej Akademii Nauk są fragmentem spuścizny po uczonym. Archiwum PAN przejmowało je stopniowo. W 1959 r. prof. dr. Renata Mayenowa przekazała do Archiwum artykuły (ks. nab. 246). W 1964 r. Archiwum przejęło dar od Marii Prüffer w postaci dwóch listów wraz z odpisami (list M. Kridla i list E. Kridla do M. i J. Prüfferów) (ks. nab. 517). W 2001 r. w Archiwum znalazła się publikacja o M. Kridlu (do druku w prasie kresowej), przekazana przez Wacława Dziewulskiego.

Materiały Manfreda Kridla pochodzą z lat 1893-2001. Zostały one uporządkowane i zinwentaryzowane w 2009 r. przez Katarzynę Słojkowską. Objętość zespołu wynosi 0,15 m.b. W trakcie porządkowania archiwalia podzielono na 6 zasadniczych grup. Grupa I obejmuje prace naukowe twórcy spuścizny. Są to 4 artykuły - trzy w postaci maszynopisów i rękopis. Jeden z artykułów został napisany po 1947 r., na co wskazuje zamieszczony w nim przypis. Materiały te umieszczono w 1 j.a. W skład grupy II weszły materiały dotyczące działalności naukowej, zawodowej i wydawniczej M. Kridla. Pochodzą one z lat 1911- 1939. Podzielono je na 3 podgrupy: A. Działalność naukowa, B. Działalność zawodowa, C. Działalność wydawnicza. W pierwszej podgrupie znalazła się korespondencja z Polską Akademią

Umiejętności, Towarzystwem Naukowym Warszawskim, Klubem Literackim i Naukowym (j.a. 2). W drugiej podgrupie umieszczono m. in. materiały związane z przejściem seminarium literatury powszechnej Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie 9 (j.a. 3). Trzecia podgrupa obejmuje korespondencję z Prezydium Rady Ministrów - Zarząd Funduszu Kultury Narodowej w sprawie subwencji na działalność wydawniczą, m. in. na wydawnictwo „Z zagadnień poetyki”, umowy wydawnicze, kwity z drukarni i księgarń, kosztorysy, sprawozdania rachunkowe (j.a. 4). Grupę III tworzą materiały biograficzne, które pochodzą z lat 1893- 1934. Obejmują one dokumenty osobiste, dokumenty przebiegu nauki i pracy zawodowej oraz służby wojskowej (j.a. 5) i materiały gospodarcze i majątkowe (j.a. 6 i 7). Znalazły się tu między innymi: legitymacje, paszport, świadectwa szkolne, dojrzałości, immatrykulacji na Uniwersytet Lwowski, wykazy kolokwiów, dyplom doktorski, zaświadczenia o udziale w seminarium w Uniwersytecie we Fryburgu, odpis ankiety personalnej, nominacje, zaświadczenia o przebiegu pracy dydaktycznej, list pochwalny od cesarza Austrii, odpis testamentu Cecylii Niewiadomskiej, którego M. Kridl był wykonawcą, materiały rozwodowe z Gabrielą z Dolińskich, polisa ubezpieczeniowa, książeczki PKO, kwity wpłat, zaświadczenia o stanie konta. Grupę IV tworzy korespondencja i bilety wizytowe. Są tu dwa listy wraz z odpisami adresowane do M. i J. Prufferów, z których jeden jest autorstwa M. Kridla (1956), a drugi jego córki Elżbiety (1957) oraz dwa bilety wizytowe (8 j.a.). List córki zawiera informacje dotyczące choroby, śmierci i pogrzebu ojca. W skład V grupy wchodzi materiały o twórcy spuścizny. Stanowi je publikacja Wacława Dziewulskiego z 2001 roku pod tytułem: *Sylwetka prof. M. Kridla w relacjach różnych osób* (9 j.a.). Grupa VI to materiały rodzinne. Są to materiały Edwarda Józefa Kridla- ojca, Teresy Joanny Nepomuceny Zappe- babki ze strony matki, Gabrieli z Dolińskich- pierwszej żony oraz Haliny Wincenty Meylert- drugiej żony (10- 13 j. a.).

W Archiwum PAN materiałom Manfreda Kridla nadano sygnaturę 55. W bazie danych szukajwarchiwach zespół ma numer 515. Liczy on 13 jednostek archiwalnych. W trakcie porządkowania z materiałów wyłączono fotografię M. Kridla, którą przekazano do zbioru fotografii APAN (sygn. XXIV-198). Ze spuścizny wyłączono także: gipsową plaketę portretową (sygn. 1057), trzy medale (sygn. 784, 785, 786), order belgijski (sygn. 955) oraz dwie monety greckie (sygn. 953, 954), które przekazano do zbioru medali APAN. Ogromna większość spuścizny Manfreda Kridla znajduje się w Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk- dział rękopisów. Litewskie materiały obejmują 570 jednostek inwentarzowych. Wśród nich znajdują się: bardzo ciekawa korespondencja (m. in. listy Z. Dębskiej, S. Żółkiewskiego, R. Ingardena, J. Kleiner, J. Krzyżanowskiego, J. Saloniego), notatki uniwersyteckie, wykłady, recenzje z prac M. Kridla, recenzje z różnych prac, dokumentacja pracy na Uniwersytecie (m. in. seminariów prowadzonych przez M. Kridla), materiały o charakterze warsztatowym z historii literatury, materiały dotyczące trendów antysemickich w środowisku akademickim.

Źródła i bibliografia

1. *Materiały Manfreda Kridla*, Archiwum Polskiej Akademii Nauk, sygn. 55, j. 2, 5, 9
2. *Kridl Manfred*, w: „*Wielka Encyklopedia PWN*”, tom XV, Warszawa 2003, s. 15
3. M. Rzeuska: *Kridl Manfred*, w: „*Polski Słownik Biograficzny*”, tom XV, Wrocław- Warszawa- Kraków 1970, s. 303-306

PRZEGLĄD ZAWARTOŚCI INWENTARZA

	pozycja inwentarza
I. Materiały twórczości naukowej	1
II. Materiały działalności naukowej, zawodowej i wydawniczej	2-4
A. Działalność naukowa	2
B. Działalność zawodowa	3

C. Działalność wydawnicza	4
I. Materiały biograficzne	5-7
II. Korespondencja	8
III. Materiały o twórcy spuścizny	9
IV. Materiały rodzinne	10-13
A. Materiały Edwarda Józefa Kridla	10
B. Materiały babki Teresy Joanny Nepomuceny Zappe	11
C. Materiały pierwszej żony Gabrieli z Dolińskich	12
D. Materiały drugiej żony Haliny Wincenty Meylert	13

I. MATERIAŁY TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ

1. *Nowele Erskine'a Caldwell*,
Some remarks about realism in fiction
Quelques remarques sur le romane realiste francais et polonaise
Z zagadnień strukturalnych tzw. powieści klasycznej, romantycznej i realistycznej
 Artykuły
 Po 1947 i b.d., rkp., masz., j. ang., franc., pol., l., k. 173

II. MATERIAŁY DZIAŁALNOŚCI NAUKOWEJ, ZAWODOWE I WYDAWNICZEJ

A. Działalność naukowa

2. Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Akademia Umiejętności, Klub Literacki i Naukowy
 Zaproszenia, zawiadomienia
 1911-1933, rkp., masz., druk, l., k. 6

B. Działalność zawodowa

3. Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie
 Przejęcie seminarium literatury powszechnej: protokół, pokwitowanie, spis ksiąg inwentarzowych
 1939, rkp., masz., l., k. 3

C. Działalność wydawnicza

4. Prezydium Rady Ministrów Zarząd Funduszu Kultury Narodowej
 wydawnictwa, księgarnie, drukarnie
 Korespondencja w sprawie subwencji na wydawnictwa, umowy wydawnicze, plan wydawniczy, kwity z drukarni i księgarni, sprawozdania rachunkowe, obrachunki komisów, kosztorysy
 1935-1939, rkp., masz., druk, l., k. 122

III. MATERIAŁY BIOGRAFICZNE

5. Dokumenty osobiste
 Legitymacje, paszport, odpis ankiety personalnej, wyciąg z ksiąg ludności, świadectwa, dyplom, zaświadczenia, nominacje, list pochwalny, arkusze płatnicze, zawiadomienia, odpis testamentu Cecylii Niewiadomskiej, dokumenty rozwodowe

1893-1934, rkp., masz., druk., j. łac., j. niem., j. pol., l., sz., opr., k. 124, fot. szt. 1

6. Dokumenty gospodarcze i majątkowe
Polisa ubezpieczeniowa, kwity wpłat, okólnik wraz z załącznikiem
1922-1939, rkp., masz., druk, l., sz., k. 149
7. J. w.
Książeczki PKO własne i członków rodziny, rachunki prenumerat, zaświadczenia
o stanie konta
1927-1939, rkp., druk, l., sz., k. 349

IV. KORESPONDENCJA

8. Maria i Jan Prüfferowie
Benni Tytusowa, Mickiewicz Ladislas
2 listy, w tym jeden napisany przez Elżbietę Kridl-córkę, bilety wizytowe
1936, 1956-1957, b. d., rkp., masz., druk, l., k. 12

V. MATERIAŁY O TWÓRCY ZESPOŁU

9. Wacław Dziewulski *Sylwetka prof. M. Kridla w relacjach różnych osób*
Artykuł
2001, masz., l., k. 5

VI. MATERIAŁY RODZINNE

10. Edward Józef Kridl- ojciec
Potwierdzenie wojskowej służby
Po 1887, masz., j. czes., k. 1
11. Teresa Joanna Nepomucena Zappe- babka
Świadectwo urodzenia i chrztu, ślubu
1889; 1921, rkp., druk, j. łac., j. niem., l., k. 2
12. Gabriela z Dolińskich- pierwsza żona
Świadectwo chrztu, świadectwo chrztu matki i ślubu rodziców, świadectwa
urodzenia i chrztu babki oraz prababki
1907-1921, rkp., druk, j. łac., l., k. 5
13. Halina Wincenta Meylert- druga żona
Świadectwo pochodzenia, metryka, dokumenty przebiegu nauki i pracy, wyciąg z
ksiąg ludności, karta bezrobotnego
1898-1940, rkp., masz., druk, j. lit., j. pol., j. ros., l., opr., k. 36